

І. В. Дегтярьов
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент О. О. Туришева

Структурна та функціональна характеристика зарамкових конструкцій у німецьких публіцистичних текстах

Звернення до дослідження рамкової конструкції як специфічної особливості структурної організації синтаксичних одиниць в німецькій мові та випадків її порушення зумовлені, по-перше, неоднозначною оцінкою як самих явищ, так і їх значення для структури сучасної німецької мови в рамках наукової дискусії про тенденції розвитку її синтаксичного ладу. Метою даної роботи є спроба визначити структурні та функціональні особливості зарамкових конструкцій у німецьких публіцистичних текстах. Для проведення дослідження було обрано тексти, що належать до публіцистичного функціонального стилю, представленого текстами інтерв'ю таких видань, як *Der Stern* та *Kicker Sportmagazin*. Вибір такого типу тексту обумовлений синтезом інтелектуального та емоціонального аспектів висловлювання, що визначають його основні функціональні особливості [8: 194].

Рамка вважається стійкою та незмінною частиною системи побудови синтаксичних одиниць та найбільш суттєвим елементом німецького синтаксису, особливістю якого є фіксований порядок слів (К. Дюршейд, Х.-В. Еромс, В. Шмідт та ін.). Ця синтаксична конструкція є частиною прескриптивної норми німецької мови, відзначається високим ступенем репрезентативності в текстах різних стилів та виконує в реченні дві важливі функції: структурно-синтаксичну та комунікативно-прагматичну [9: 6].

Як рамкоутворюючі компоненти можуть виступати [3: 164]:

- номінальні частини складних дієслівних форм: *Ich werde morgen ins Kino gehen*;
- номінальний компонент складеного дієслівного присудка: *Das Haus schien allen Komfort zu bieten*;
- відокремлювана приставка: *Das Wasser schlug gegen den Molenkopf an*;
- предикатив: *Der Brocken ist 1142 m hoch*;

- іменні компоненти фразеологічних дієслівних утворень: *Er gab mir über den Verlauf meines Lebens Rechenschaft*;
- придієслівне заперечення: *Wir erreichten den Anschluss in Leipzig nicht*;
- член речення, пов'язаний зі змінною формою дієслова відношенням обов'язкової сполучуваності: *Der Töpfer versetzte die Scheibe mit seinen Füßen in Drehung*.

В залежності від позиції правої частини рамки розрізняють повну, неповну й потенційну рамку, а також рамково-нейтральні речення, в яких немає жодних передумов для утворення рамки (*Sie ging weg*). Саме у випадку неповної та потенційної рамки мова йде про порушення рамкової конструкції (далі – ПРК) німецького речення [9: 7].

Слід встановити, коли можна говорити про порушення рамкової конструкції. Дюршейд (2007) зазначає, що маємо на це право, коли зарамкові елементи є факультативними елементами середнього поля речення [4: 105].

Всі випадки ПРК поділяються на **обов'язкові** та **факультативні**. Перша група передбачає винесення за межі правої частини рамки підрядних речень, інфінітивних груп, однорідних членів, порівнянь, апозицій, додаткових повідомлень та еліптично-симетричних частин речення [1: 294-295]. Такі випадки є граматичною нормою сучасної німецької мови. Натомість, з точки зору дослідження інтерес викликають факультативні випадки порушення рамки, що відбуваються під впливом стилістичних, комунікативних і структурних факторів [5: 195-199]:

- **структурні фактори**: довжина речення (кількість випадків ПРК збільшується зі збільшенням довжини речення [7: 217], обсяг виокремлюваного елемента, тип рамки за характером правого компонента. Основною метою структурних факторів є прагнення «розвантажити» середнє поле, швидше донести інформацію до читача/слухача, зробити структуру речення більш оглядовою та раціональною;

- **комунікативні фактори** (рематизація). Дія факторів цього типу визначається необхідністю виділення елементів речення, які не можуть бути актуалізовані повною мірою в первинному та середньому полі. Їх основна функція полягає в забезпеченні можливості чіткого виокремлення комунікативно значимого члена речення. Результатом дії таких факторів є поява (або зміна вже існуючих) та

функціонування конструкцій, використання яких у певній ситуації та в певному контексті (на відміну від інших альтернативних конструкцій) є найкращим засобом вирішення комунікативних завдань;

- **стилістичні фактори**, основним завданням яких є надання певного стилістичного забарвлення тим чи іншим частинам тексту (напр., стилізація розмовної мови), наслідування інших мовних стилів.

Як зарамкові компоненти речення, що характеризують факультативні випадки ПРК, було розглянуто:

- 1) **прийменникові фрази**: *Aber sie [ist die Basis] für alles* [6: 3];
- 2) **номінальні фрази**: *Franco [hat zu Recht] diesen Status, um den Platz daneben gibt es einen Konkurrenzkampf* [6: 14];
- 3) **ад'єктивні фрази**: *ich [habe mich nicht gut gefühlt] hinterher* [2: 68].

Основними функціями зарамкових конструкцій є **стилістична** (реалізація конкретного стилістичного завдання шляхом використання належним чином організованих мовних засобів; виконання мовними засобами функціонально-стилістичної ролі) та **комунікативно-прагматична** (актуалізація певних компонентів речення з метою вираження ставлення автора до висловлювання, вплив на читача/слухача, спонукання до дій, роздумів тощо), другорядною – **структурно-синтаксична** (виявляється насамперед у випадках виокремлення «дуже поширених фраз», завдяки чому суттєво «розвантажується» середнє поле речення, воно стає більш осяжним та раціональним у комунікативному плані, що, у свою чергу, значно полегшує процес сприйняття інформації читачем, зберігаючи при цьому задуманий автором перебіг розгортання подій, думок тощо) [9: 11].

Отже, в даній роботі було з'ясовано, що може виступати як рамкоутворюючі компоненти (предикатив, відокремлювана приставка тощо), були розглянуті обов'язкові випадки порушення рамкової конструкторії та факультативні, що відбуваються під впливом структурних, комунікативних та стилістичних факторів. На прикладах текстів інтерв'ю німецьких публіцистичних текстів було виявлено, які зарамкові компоненти речення можуть характеризувати факультативні випадки ПРК (прийменникові, номінальні та ад'єктивні фрази), та були проаналізовані функції, які ПРК виконує в мові (до основних належать стилістична та комунікативно-прагматична, до другорядних – структурно-синтаксична).

Актуальність даної теми на сьогоднішній день не викликає сумнівів і безумовно потребує подальших досліджень з метою спостереження за динамікою його розвитку в сучасній німецькій мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Beneš E. Die Ausklammerung im Deutschen als grammatische Norm und als stilistischer Effekt / Eduard Beneš // Muttersprache. – Mannheim: 1968. – Heft 10. – S. 289-298.
2. Der Stern. – Hamburg: Gruner + Jahr, 2015 – Nr.3 – 128 S
3. Deutsche Sprache: Handbuch für den Sprachgebrauch / H. Liebsch, H. Doring. – 3. durchgesehene Auflage. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1980. – 572 S.
4. Dürscheid Ch. Syntax. Grundlagen und Theorien / Christa Dürscheid. – 4.Aufl. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007. – 260 S
5. Hoberg U. Die Wortstellung in der geschriebenen deutschen Gegenwartssprache / Ursula Hoberg // Heutiges Deutsch, Reihe I, 10; Linguistische Grundlagen, Forschungen des Instituts für deutsche Sprache. – München: Hueber, 1981. – 256 S.
6. Kicker Sportmagazin. – Nürnberg: Olympia-Verlag, 2015 – Nr.7 – 45 S
7. Rath R. Trennbare Verben und Ausklammerung. Zur Syntax der deutschen Sprache der Gegenwart / Rainer Rath // Wirkendes Wort 15. – H.4. – 1965. – S. 217-232.
8. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: Учебник / М. П. Брандес. – 3-е изд., перераб. и доп. – М: Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004. – 416 с.
9. Туришева О. О. Порушення рамкової конструкції в сучасній німецькій мові: функціональний аспект, нормативний статус: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. О. Туришева. – Одеса, 2012. – 20 с.